

PORADZIĆ (100) *vb pf*

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

inf poradzić (32). ◇ *fut* 1 sg poradzę (10). ◇ 2 sg poradzisz (3). ◇ 3 sg poradzi (14). ◇ 2 *pl* poradzicie (1). ◇ 3 *pl* poradzą (2). ◇ *praet* 3 sg *m* poradził (13). *f* poradziła (3). *n* poradziło (1). ◇ 1 *pl m pers* – smy poradzili (1). ◇ 3 *pl m pers* poradzili (2). ◇ *plusq* 3 sg *m* był poradził (1). ◇ *imp* 2 sg poradz (3). ◇ 2 *pl* poradzcież (1) *WyprPl*. ◇ *con* 3 sg *m* by poradził (6). *f* by poradziła (3). ◇ 1 *pl m pers* byśmy poradzili (1). ◇ *con praet* 2 sg *m* by był poradził (1). ◇ *impers praet* poradzono (2); –ono (1), –(o)no (1). ◇ **[part praet act poradziwszy.]**

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Udzielić rady, doradzić; dare consilium* *Mącz*, *Vulg; consulere* *Modrz, JanStat; suadere* *Modrz, Cn; consultare, inserere consilium* *Mącz; afferre a. dare, a. facere consilium, censere, consiliari, consuadere, auctor a. suasor esse, ducere aliquem in aliquam sententiam* *Cn* [w tym: *komu* (45), *czemu* (żywotne) (1)] (55) : [żołnierz] Do grobu tedyż przybieżał/ Niewieście tę rzecz powiedział. Prosząc aby mu poradzila *BierEz* Q4v, E4v, Ov, Qv; *ForCnR* B3; Poradzilić kto zprawey miłości, zachoway fie w tim á rad posłuchni [!]. *BielŻyw* 77; Tákíeż vdzyáláfz kupcowi/ Dobremu towarzyszewi/ S pirwu mu dobrze poradzifz/ A ná oštátek go zdrádzifz *BielKom* D8v; Me nostri consilii utique poenitet, Żal mi żefmy sobie tak zlie poradzili. *Mącz* 307d, 126b; [stary] dáleko fie zówzdy więcey może przygodzić z rádá á s pámięciá á z bywáłościá fwoiá/ niżli wiele młodych co nic nie vmieią/ y nic nie vmieli/ y nic poradzić nie mogą *RejZwierc* 163v; *RejPosWstaw* [41²]v; *Calag* 384b; *Calep* 247a; Więcey ieden ftáry ktory rzeczy ręką nośił/ poradzić może/ niżli fto młodych z iężycznymi dyłzkurfámi. *SkarKaz* 42b; Niewftýdź fie/ biáległowy małż oto przy sobie/ Co drugim pomagáią/ pomogą y tobie: Iedno im wierz/ poradzác. *GosłCast* 28; *KlonFlis* D4v.

poradzić co [w tym: „co” (6), „nieco” (1)] (7): *BierEz* Sv; Wiem miłościwy krolu a czoć w tym poradzę Ieftliże fie omylifz gardło na to fadzę *RejJóz* K7v; Y rzeczé Ieremiafz do Sedechiafzá. Zwiáfłtuieli tobie co/ izaż mię nie zábiefz? [!] á poradzelić co/ nie vfluchałz mię. *Leop Ier* 38/15; Moizelfz/ vczynił wfzytko co mu [Jetro] poradzil *BielKron* 32; *Mącz* [388]b; *RejZwierc* 143; á po tym Vrzędniká/ Włodárzá/ znác/ co mu rozum/ gdy Páná pytáiąc o rzeczy/ poradzi mu też co. *GostGosp* 160.

poradzić na co (1): Więc fię ieden w chytrości nád drugiego fádzi: Y ná złá rzecz [tj. aby źle czynił] rad ofzułt łgarzowi poradzi. *KlonWor* 8.

poradzić w czym (5): Poradz mi w tey mey przygodzie/ Bych nie przyfzedł ku tey fzkodzie. *BierEz* D4v; *RejJóz* K7v; áby [...] lepiej sobie y przyacielowi poradzić vmieli/ tak w tych postępkoch zwyczajnych/ iáko też w tych ktore idą wedle Práwá. *GroicPorz* C2v; Rządki [!] przyacieli/ á ledwo doznány By trwał/ gdy człowiek/ fráfunkom podány/ A ieflić więc raz/ w żáłości poradzi/ Przypádnie druga/ áli fię odládzi. *GrabowSet* I4v. *Cf* »w potrzebie poradzić«.

cum inf (3): Przyprowódził też z sobą [Włodimirz] [...] Naftaliufá Protopopá z Korśfunu/ ktory mu ono był przes ftrzáłę Rury wodne zepłowác poradzil *StryjKron* 140; gdi fkarga przifzla od Turtzina łamze potem inftigował na Kozaki/ wiele mezow dobrich potracic poradzil. *PaprUp* I3; *LatHar* 2.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: aby, iżby, żeby, by (8), zaimek pytajny (6)] (14): BierEz Rv, Sv; LibMal 1547/124; Ieſt téż y tho oſobliwa náuká/ gdy ſobie porádzić daſz/ Iáko koniá dobrého kupić maſz/ y ktemu zdrowého. SienLek 186; HistRzym 31v; A te trzy rzeczy ſam Pan Chriſtus naprzod chować raczył/ y inſzym áby ie chowáli porádził WujJud 143v; SkarŻyw 225, 484; StryjKron 557; ActReg 89; Poradzićieſz mi/ gđzieby tu mógł doſtáć wſzytkiego. WyprPl A4v, C3; PaxLiz E; Aż ſtárſzy brát porádził ſwym Izráelitom/ Żeby Iozef przedány był Iſmáelitom. KlonWor 29.

Z przytoczeniem [z zapowiednikiem: tak(o)] (5): Oná hnet ſie domyſliá/ A táko mu porádziá: Tego z grobu wzięć muſiwá/ Miáło łotrą zawięſiwá. BierEz R, N2; Górndworz P5; tám máiąc doſkonálych cnot miſtrzá Niluſá/ Greczyná/ do iego nog vpadł: podáiąc ſię w poſłufzeńſtwo ie^{go}. Nieodrzucił go Nilus. lecz mu ták porádził: iam Greczyn/ mnieyſząc pomoc [...] dáć mogę SkarŻyw 353; ták ia porádzę tobie/. Vważ to dobrze v ſiebie; Lepić właſną Małżonkę mieć/ niſz w iákim nierządzie gorzeć. ArtKanc V3.

W charakterystycznych połączeniach: poradzić (bardzo) dobrze (2), prawdziwie, prawie, uprzejmie, wiernie, źle; poradzić w przygodzie, w żalości.

Zwrot: »w potrzebie, czasu potrzeby poradzić« (1:1): Ale y ſłowy może człowiek pożyteczen bydź drugiemu/ kiedy mu w iego potrzebie porádzi/ kiedy go z iákiey nieprzyſtoynéy ſprawy wyſtrzeże KochCn B3v; CzahTr L4.

Szeregi: »poradzić i nauczyć« (1): alſz iey iedná ſioſtrá Iulia/ która iá bárzo nád inne miłowála/ porádziá/ y náuczyłá: áby ſzła do ſtárſzey/ á iey to oznaymiá. SkarŻyw 225.

»i pocieszyć i poradzić« (1): Towárzyſzyć s tákimi/ ktorzy mogą y poćieſzyć y porádzić SienLek 14.

»i zalecić i poradzić« (1): przyiaciel w they mierze/ wielka á wielka ieſt podpora/ ábowiem mimo to/ iż y zálecić/ y porádzić może/ ſiá kroc to náprawi/ cóſ ty był oſlepiony miłością ſkáził Górndworz Dd2.

Przen (3) : RejZwierc 180; Ieſt obyczay / że ábo w Koſcielech/ álbo ná onych mieyſcách gđzie ſię częſto ludzie zbieráią/ ſtáwiaią ſkrzynki dla vbogich ludzi. A ták niechby do nich káždy kładł/ ileby mu iego pobożna chęć porádziá. ModrzBaz [38]v.

poradzić w czym (1): Gráć nie vmiem áni ſie náuczę/ Spráwiedlowoſci to ſwey poruczę/ Gdi oná mnie w tych rzeczach porádzi Będyem ſobie w towárzyſtwie rádzi. BielKom F2v.

2. Pomóc, przysłużyć się; zdziałać coś na korzyść kogoś lub czegoś; ulżyć; consultare Mącz; consulere, prospicere JanStat [w tym: komu, czemu (23)] (25) : doctor mądri richley może obaczywſzy przyczynę ſam ſwoią bacžnoſci: [!] vżytecznie porádzić, Y lekarſtwa naprzeciwko takiey niemoczy dáć. FalZiol V 28; RejKup f5v, 17; oſobliwe kazánye nabłogoſławyenſſego Pyotrá/ [...] wſſech oſwyecenyu po wſſyſtkim ſwyecýe porádziło: KromRozm III P3v; Iuſtinie poſłuchay mey rády/ Vżyway zemną byeſiády/ Co iedno chcefz á gđzye zaydzyeſz/ Co zámyſliſz v mnie naydzieſz/ Porádzęć twemu żywotu/ Zápomniſz troſki kłopotu BielKom E6v; BielKron 58; Nae tu id feciſſes melius fama melius pudicitiae tuae conſuluiffes, Owſzekibyſ to był vcziñł/ dálekoby lepiej był ſławie ſwey y czyſtoſci porádził. Mącz 240c; SienLek 164v; HistLan A4; Ieden Sláchćic zacny/ [...] gdy bárdzo chorował/ był nápominan od Mnichow y Káplanow niktorych/ áby vćiekwſzy ſię do miłofierdzia Bożego/ duſzy ſwoiey zbáwieniu porádził StryjKron 350; OrzJan 15; CHcąc porádzić pożytkóm poddánych

náfzych/ [...] vřtawiamy/ y fłázuiemy: áby to ná wieki było chowano. Iż wřzyfcy [...] kmiecie/ [...] z káždého łanu ieden dzień w tydzień máią robić *SarnStat* 655.

poradzić co (2): Słyszác brát wilk nowin dofyć/ Iże sie miała świnią prośić: Ieřt sie rychło k niey pokwąpił/ Aby iey nieco porádził. *BierEz* Nv; *RejKup* o3.

poradzić czym (2): Człowiek ieden w ciężkiej chorobie/ Chcąc iuż tym porádzić sobie: Sto wołow Bogu poślubił/ By go z niemocy vzdrowił. *BierEz* I2v; *WysKaz* 13.

poradzić w czym (3): O nedznas moia nadzieia Gdies teras wzyąc dobrodzieia. Aby mi wřdy wczem poradzył Gdy świat tak marnie mię zdradził. *RejKup* f5. Cf »w przygodzie poradzić«.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Densare defluentem capillum, Łączym włosóm porádzić áby gęřto rosły. *Mącz* 82a.

W charakterystycznych połączeniach: poradzić czystości, dostojęństwu, duszy (zbawieniu) (2), *pożytkom poddanych, sławie, wczasowi, łączym włosom, zdrowiu* (2), *żywotu; poradzić lepiej* (2), *łaskawie, podług małości dowcipu, użytecznie, wiecznie*.

Zwroty: »potrzebie poradzić« = necessitati consulere JanStat (3): Chczacz mi tedi woley przyaczielkiej Czefřarza yego m. dořlicz vczinycz y naschich poddanich potrzebie poradycz [...] Rořkazalyřmy naschim livdziem [...] abi ony [...] pořtanowienie vczinyły řlřřzne sprawiedlywe y granycze oznaczili *LibLeg* 11/23v; Chcąc tedy tákowé řkárgi řłkrómić/ y Mnřřzki w miłości y w łářce powinowátých záchowác/ y ich potrzebóm łářkáwie porádzić [*illarumque necessitatibus benigne prospicere JanStat* 212]: vřtawiamy y rozřřdzamy *SarnStat* 208, 55.

»w przygodzie poradzić« (2): [*człowiek mający serce poczcie*] bywa zówřdy pilen náwřzem poczćiwego. A w poczćiwey przygodzye wřdy vmie porádzić *RejWiz* 63; *SienLekAndr* a2v.

Szeregi: »pomoc i poradzić« (1): Tho iedno wiem/ iżem ci chciał z Rzeczy Słowieńřkiej (á zwałřczá Polak Polakom) pomoc y porádzić/ podług małości dowcipu mego. *SienLek* 44.

»poradzić, pozałować« (1): CO bez prziiaciół zá żywot? więźienié/ [...] Bo iellic řię co przeciw myřli řtanie/ [...] Nikt nie porádzi/ nikt nie pozałúie *KochFr* 61.

»uřżyć i poradzić« (1): takie ieřt miłosierdzie Páńřkie nád námi/ iż to co ciężarem ná potępienie wielom řię zřtáie/ tóbie [!] ku wieczney pomocy obroćić řię może/ gdy z tych ciężarow twoich ná vbogie włóżyřz/ czym sobie wiecznie vřżyřz y porádziřz. *WysKaz* 13.

3. Zaradzić, podolać; consulere Modrz; intendere JanStat [*w tym: czemu* (13)] (15) : mařz baczyć z ktorey przyczyny takowe rzeczy řřkodliwe przichodzą. Poznawřzy: łączniey temu porádziřz. *FalZioł* V 27v; *Oczko* 24; Więc by tácy řynowie Byłi/ iáko oycowie/ Dawnoby z téy przyczyny Świát řye iáł zebrániny. Lecz temu Bóg porádził/ Bo co ieden zgrómádził/ To drugi wnet rozćiřka *KochPieř* 27; *SarnStat* 886; By był namęřřřzy Sálomon/ gdy władzey y potęžności do karánia/ y rřřdow/ y pieniędzy nie ma/ řadney przygodzie pořpolitey nie porádzi. *SkarKazSej* 659b.

W połączeniu szeregowym (1): Dla tego gdy żoná mądra obaczy/ iż ku řřkodzie co řię řłkánia/ godzi řię áby temu zářkoczyřłá/ pomogłá/ porádziřłá. *WerKaz* 291.

W charakterystycznych połączeniach: poradzić dobrze (lepiej) (4), *łącniej*.

Zwroty: »sobie poradzić« [*w tym: w czym* (3), *czym* (1)] = *sibi consulere Modrz* (9); *MurzHist* V2v; *BielKron* 252v; Lecz niewiem ielři sobie dobrze wřim poradzi. Bo ledwe řię rozgořci/ kiedi

Greczin zbroyny O fwą krziwdę będzie chciał po nim nagły wojny *KochSat* Cv; Mihi cautio est, id est, cautione opus est, Mużę lie opatrzyć. Sobie porádzić. *Mącz* 42a; *HistLan* F2; *RejZwierc* 87; *ModrzBaz* [16]; Bić złych Gréków nie przydzie/ gdy łobie porádzą *GórnTroas* 53. Cf »sobie w potrzebie poradzić«.

»sobie w potrzebie poradzić« (1): *Y pochwalił pan fzfárzá. Luc* 16/8) Nie chwalić Pan tego/ że go zdrádził: ále opátrność iego ná przykład podáie/ że łobie vmiał w potrzebie porádzić. *WujNT* 262.

Szereg: »ani poradzić (ani) pomoc« [szyk 1:1] (2): *RejZwierc* 87; A okrom rośtropności/ żaden niemoże áni łobie dobrze porádzić/ áni drugiemu pomoc może [*nec sibi recte consulere, nec aliis praeclaram operam navare potest*]. *ModrzBaz* [16]. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

4. Przemysleć coś, rozważyć, zastanowić się (5) :

poradzić o kim, o czym (5): [mówi liszka do kozła] Iużem drogę wymyślił: Iáko iuż ztąd winidziwá/ Ieśli łobie pomożewá. Wefni się ná fwoie nogi/ Stań prośto ściągnąwłzy rogi: A ia się tak wyprowadzę/ Potym o tobie porádzę. *BierEz* H3v; Ad tempus consilium capiam, Czafu słuźnego chcę o tym porádzić. *Mącz* 3b; *SienLek* 130v; *SkarŻyw* 503; Niehcę cię/ Pietrze/ do Włóch drugi raz prowadzić/ Tráfisz łam: á mnie téż čás o łobie porádzić. *KochFr* 51.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): ále iż y inné ładzele/ gdy ié záplugáwią przynofzą gnićie y pádanie ciáłá/ potrzebnó téż o tym porádzić iákoby temu zábieżeć. *SienLek* 130v.

[Zwrot: »poradzić sobie«: Po którym [*Popielu*] oni dawni pogańscy bogowie [...] – poradziwszy sobie, Dali tu cnego męża, Piasta pobożnego *PismaPolit* 11.]

Synonimy: 1. zalecić; 2. pomoc, ulżyć.

Formacje współrdzenne cf RADZIĆ.

Cf **PORADZENIE**, PORADZON